

Een Koninklijk Kerstgeschenk

Felix van Tienhoven

Inleiding.

Sinds Jan van Riebeeck in 1652 de Nederlandse vlag plantte op "de Kaap de Goede Hoop" is er in ons land een grote belangstelling geweest voor de gebeurtenissen in Zuidelijk Afrika. Oorspronkelijk was de nederzetting die daar ontstond slechts bedoeld om als verversingsstation te dienen voor de bemanningen van de VOC-schepen op weg naar Indië. De "Indische Zeeherberg" groeide echter allengs uit tot een kolonie met landbouw en veeteelt. In de negentiende eeuw waren er inmiddels tienduizenden Nederlandse burgers en boeren, Hugenoten, Duitsers en slaven met alle interne strubbelingen van dien.

Ook de Engelsen waren geïnteresseerd in dit strategisch belangrijke gebied en dat leidde tot diverse Britse bezettingen en uiteindelijk de bekende "Boer War" (1899-1902) tussen de Nederlandse kolonisten en de Engelsen.

In het "Moederland" werden deze ontwikkelingen uiteraard met veel belangstelling gevolgd en een aantal kranten hadden dan ook een "Zuid Afrika"- rubriek. Zo ook de "Leeuwarder Courant". Op 11 november 1901 berichtte deze krant onder het hoofd "De oorlog in Z.-Afrika" (Van het oorlogsterrein) : *"De zesduizend tabakspijpen die de koningin als kerstgeschenk naar eenige bevoorrechte regimenten in Zuid-Afrika zenden wil, werden gemaakt in Frankrijk. Men zal er in Engeland de laatste hand aan leggen, d.w.z. ze voorzien van het zilveren beslag met het naamcijfer der koningin."*

Dit bericht intrigeerde mij zodanig dat ik ben gaan onderzoeken of ik kon achterhalen of de informatie getrouw was en zo ja, om wat voor pijpen het dan ging en of er bewaard zijn gebleven.

Mede dankzij de hulp van mijn Engelse collega John Adler ben ik daar goeddeels in geslaagd.

De Koningin

Het betreft Koningin Alexandra van Denemarken (1844-1925), sedert 1863 de echtgenote van Edward VII van Groot-Brittannië, de voormalige Prins Edward of Wales die in 1901 Koningin Victoria opvolgde. Zij is de oprichtster van het "Queen Alexandra's Royal Army Nursing Corps" en haar naam is nog altijd verbonden aan een groot aantal Britse gezondheidsinstellingen.

In de weinige stukken die van Koningin Alexandra in de "Royal Archives" bewaard zijn gebleven is niets over de gift te vinden. De "War Office Library" meldde "The Royal Archives" echter enige jaren geleden dat in 1901 5.500 pijpen zijn gegeven aan vertegenwoordigers van soldaten en zeelieden die in Zuid Afrika dienden. De pijpen voor het leger zijn aan Lord Kitchner gezonden en eerst uitgedeeld aan staf- en onderofficieren en onderscheiden soldaten. De rest is proportioneel verdeeld over de verschillende regimenten.

In dit verband wees Ben Rapaport mij er op dat de toekomstige Koningin al in 1899, 1900 en 1901 pijpen zou hebben laten maken voor oorlogsslachtoffers die in het "Alexandra Hospital" in Portsmouth (Engeland) verbleven. Deze pijpen droegen het monogram van Prinses Alexandra en Prins Edward of Wales "AE". Op de voorkant van de kop waren "Boer War" en jaartal gegraveerd..

Kortom het staat vast dat de in de "Leeuwarder Courant" gemelde gift heeft plaats gevonden en kennelijk zelfs niet ongebruikelijk was.

De Pijp

Volgens het krantenbericht zijn de pijpen in Frankrijk gemaakt en in Engeland afgemonteerd. Dit komt overeen met de beschrijving in "The Times" van 12 november 1901.

Daarin wordt gemeld dat de pijpen een Britse montage hebben, maar omdat het gewenst was de beste kwaliteit briar te verkrijgen zijn de koppen van "Frans hout". Er bestonden twee uitvoeringsvormen: een bijna rechte en een iets geronde kop. De pijpen hadden een praktisch recht lang mondstuk van zwart vulcanite en een brede tamelijk zware zilveren band. Op de bovenkant van de band zijn een kroon met direct daaronder het monogram van de koningin geslagen. Aldus "The Times".

Dit soort zilverwerk voor het Koninklijk huis werd destijds doorgaans uitgevoerd door de firma Barling. Deze firma bestaat echter niet meer en haar archieven zijn verdwenen zodat niet bevestigd kan worden of Barling de montage ook daadwerkelijk verzorgde.

Ondanks alle naspeuringen is het niet gelukt een voorbeeld van de pijp te vinden. Voor zover mij bekend zijn er noch in Britse, noch in continentale musea exemplaren bewaard gebleven.

Wel bestaat er een uitgebreide collectie "Boer War Pipes" van het zogenaamde "Oom Paul" (Paul Kruger) type. Een verzameling briar pijpen die in Engeland voor en lokaal door verschillende regimenten zijn gemaakt ter herdenking van de diverse aspecten van de oorlog.

Uit de beschrijving in "The Times" leid ik af dat het "Koninklijke Kerstgeschenk" veel op het "Oom Paul" type geleken moet hebben.

Voor diegenen die in deze "Boer War" pijpen geïnteresseerd zijn heb ik aan het eind van dit artikel twee literatuurreferenties gegeven.

Boerwar soldaten
In de loopgraaf

Slotwoord

Het artikel in de "Leeuwarder Courant" snijdt hout en de berichtgeving is zeer nauwkeurig. Anderzijds leren dit soort naspeuringen hoe lastig het is om zelfs gegevens over onze recente cultuurhistorie uit de verschillende archieven boven water te krijgen en in onderling verband te brengen. Veel materiaal is verloren gegaan door gebrek aan interesse of anderszins.

Het is prijzenswaardig dat stichtingen zoals "Stichting Digitaal Archief Leeuwarder Courant" deze historische gegevens ontsluiten en ons aanzetten tot onderzoek zodat wij ons cultuurofgoed in samenhang kunnen bestuderen en bewaren.

Tot slot. Mocht een lezer weten waar "de pijp" te zien is dan houd ik mij aanbevolen.

Bronvermelding:

- www.archiefleeuwardercourant.nl
- *Correspondentie "The Royal Archives"/ Windsor Castle*
- *"The Times" 12 November 1901.*

Literatuur:

- *Beresford, P.E.G.. Pipes of War. In: "Medal News" February 2003*
- *Rapaport, Ben. "War and Peace" Pipes. In: "Pipes and Tobacco" Spring 2008*

Koningin Alexandra van
Groot-Brittannië

